

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Susanna Syrjälä

Opettaminen kahdella kielellä kaksikielisessä ryhmässä

Tutkimuskohteena Helsingin yliopiston järjestämä kaksikielinen juridiikan
lukiokurssi *Näkökulmia oikeuteen*

Nykysuomen (modern finska) pro gradu -tutkielma

Vaasa 2015

SISÄLLYS

SAMMANFATTNING	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tavoite	8
1.2 Aineisto ja menetelmät	9
1.3 Kahden lukion muodostama kampus Campus Lykeion	10
2 OPETTAJA JA KIELI LUOKKAHUONEESSA	12
2.1 Opettajan rooli luokkahuoneessa	12
2.2 Kielen merkitys opetuksessa	13
3 VIERASKIELINEN OPETUS	15
3.1 Opettaminen muulla kielellä kuin koulusivistyskielellä	17
3.2 Kielikylpyopetus	19
3.3 Kaksikielinen opetus, eli <i>bilingual education</i>	22
3.4 Kaksisuuntainen kielikylpy, eli <i>two-way immersion</i>	24
3.5 Opetus kahdella kielellä juridiikan kurssilla	25
4 ANALYYSI	27
4.1 Aineiston sisältö ja kieli	28
4.2 Luentojen kieli	29
4.2.1 Didaktiset opetusmenetelmät selkeyttämään opetusta	31
4.2.2 Kielelliset opetusmenetelmät selkeyttämään opetusta	32
4.3 Kommunikointi kurssilla	33
4.3.1 Opettajien kommunikointi	33
4.3.2 Opiskelijoiden kommunikointi	36
4.4 Muuta kiinnostavaa	38
4.4.1 Vaikeuksien huomioiminen ja ongelmien selvittäminen	38
4.4.2 Eri äidinkielen huomioiminen	42
4.4.3 Kaksi- ja yksikielisen ryhmän opetuksen eroja	43

4.4.4 Opiskelijoiden aktiivisuus luokassa	44
5 YHTEENVETO	46
6 POHDINTA	52
LÄHTEET	57
LIITTEET	61
Liite 1. Kysymykset opettajille	61
Liite 2. Kurssikuvaus	62
Liite 3. Vaasan malli suomeksi	65
Liite 4. Kaksikielisten kurssien kieliperiaatteet	72

VASA UNIVERSITET**Filosofiska fakulteten****Författare:**

Susanna Syrjälä

Avhandling pro gradu:Opettaminen kahdella kielellä kaksikielisessä ryhmässä
Tutkimuskohteena Helsingin yliopiston järjestämä
kaksikielinen juridiikan lukiokurssi *Näkökulmia oikeuteen***Examen:**

Filosofie magister

Program:

Språkexpertis i ett specialiserat samhälle (KEY)

Ämne/Inriktning:

Modern finska som det andra inhemska språket

Årtal:

2015

Handledare:

Gun-Viol Vik

SAMMANFATTNING:

Utgångspunkten för min pro gradu-avhandling var en gymnasiekurs i juridik som ordnades av Helsingfors universitets juridiska fakultet i Vasa. Kursen som ordnades genomfördes som ett samarbete mellan de två gymnasierna, Vasa gymnasium och Vaasan lyseon lukio, som tillsammans bildar campus Lykeion. Undervisningen på kursen genomfördes på två språk och i den här avhandlingen har jag tagit reda på hur man kan genomföra tvåspråkig undervisning och hur undervisningen på gymnasiekursen *Perspektiv på rätten* genomfördes. Undervisningen gick på två språk och studerande från två olika gymnasier deltog.

Som teori har använts CLIL-undervisning som handlar om att man integrerar innehåll med språk och lär sig språket som en biprodukt. Språkbadsundervisning är en annan inriktning av flerspråkig undervisning som har visat sig vara central för den här avhandlingen, främst då tvåvägsspråkbad där det finns elever från två olika språkgrupper och undervisningen sker turvis på vardera språket så att t.ex. förmiddagens undervisning är på ett språk och eftermiddagens undervisning på det andra språket. Eleverna fungerar stundvis både som lärare och studerande i och med att de själva är experter på sitt eget modersmål och kan hjälpa dem som har det andra språket som modersmål.

I min forskning som baserade sig på tre lärarintervjuer visade det sig att undervisning på två språk skiljer sig från traditionell undervisning främst genom att lärarna använder sig av flera olika visuella medel för att få fram sitt budskap samtidigt som man ibland repeterar saker på det andra inhemska språket och försöker göra undervisningen och budskapet tydligare genom att använda fler exempel eller ett tydligare språk.

NYCKELORD: kaksisuuntainen kielikylypy, vieraskielinen opetus, juridiikka

1 JOHDANTO

Vaasassa on vuodesta 2012 toiminut kaksikielinen lukiokampus, Campus Lykeion, jossa päivittäin on opiskelijoita Vasa gymnasiumista ja Vaasan lyseon lukiosta. Campus Lykeioniin kuuluu myös Vasa svenska aftonläroverk, joka toimii aikuislukiona ja antaa opiskelijoille mahdollisuuden opiskella kaksoistutkintoa (ylioppilas- ja ammattitutkinto) varten. Vasa svenska aftonläroverk toimii myös etälukiona (Vasa svenska aftonläroverk 2015). Helsingin yliopisto järjesti vuoden 2014 syksyllä yhteisen juridiikan kurssin Vasa gymnasiumin ja Vaasan lyseon lukion opiskelijoille. Juridiikan kurssin, *Näkökulmia oikeuteen, Perspektiv på rätten*, opetus oli vuorotellen suomen ja ruotsin kielellä. Tutkimuskohteenani on juridiikan kurssi ja tavoitteenani on selvittää, miten opettamista kahdella kielellä voidaan käytännössä toteuttaa.

Jo vuonna 1995 Euroopan komission opetuksen ”valkoisessa kirjassa” luki, että kielen oppiminen on tärkeä vaikuttaja koulutuksen edistämiseksi. Toisen kielen oppiminen edistää oman äidinkielen kehitystä, mutta helpottaa myös kulttuurista kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa. (EU:n komissio 1995: 47)

Tämän tutkimuksen aiheena on opetus kahdella kielellä ryhmässä, jossa opiskelijoilla on kaksi eri äidinkieltä tai koulusivistyskieltä, tässä tutkielmassa suomi tai ruotsi. Tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä kaksikieliseen kurssiin ja siihen, miten sellainen kurssi käytännössä voidaan toteuttaa. Tutkimusaiheekseni valitsin kaksikielisen opetuksen, koska olen kiinnostunut kaksikielisydestä ja siitä, miten kaksikielisyyttä voidaan edistää kouluissa.

Opetus kahdella kielellä tarkoittaa tässä työssä opetusta, joka tapahtuu siten, että opettaja opettaa omalla äidinkielellään, mutta selittää tarvittaessa myös toisella kotimaisella kielellä. Opetustilanteessa opettaja siis käyttää yhtä kieltä, mutta voi tarvittaessa selittää myös toisella kielellä. Kurssilla on kolme opettajaa, joilla on joko suomi tai ruotsi äidinkielenä. *Kaksikielisellä ryhmällä* tarkoitan ryhmää, jossa on lukio-opiskelijoita molemmista kieliryhmistä, eli sekä Vasa gymnasiumista että Vaasan

lyseon lukiosta. Opiskelijoiden koulusivistyskielenä on joko suomi tai ruotsi. *Koulusivistyskieli* on se kieli, joka on koulun kieli, eli Vasa gymnasiumin opiskelijoiden koulusivistyskieli on ruotsi ja Vaasan lyseon lukion opiskelijoiden koulusivistyskieli on siten suomi. *Opetuskieli* on kieli, jota opettaja puhuu luennoissaan tai opettaessaan. *Äidinkielellä* tarkoitan tässä tutkimuksessa sitä kieltä, joka on opettajien tai opiskelijoiden L1-kieli, jos opiskelijoiden L1 on suomi tai ruotsi. Kun on kyse kaksikielisistä tai muunkielisistä opiskelijoista tarkoitan termillä äidinkieli opiskelijoiden koulusivistyskieltä. Termillä *oppilas* tarkoitan peruskoululaisia ja *opiskelija* tarkoitan lukiolaisia ja korkeakoulussa opiskelevia.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa sanotaan, että lukion tulisi vahvistaa opiskelijan kulttuuri-identiteettiä ja kulttuurien tuntemusta ja tavoitteena on, että opiskelija ”osaa kommunikoida monipuolisesti myös vierailta kielillä kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa” (OPS 2003). Opiskelijoita tulee kannustaa kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Suomenkielisten ja ruotsinkielisten suomalaisten kulttuurienvälisiä erojakin on olemassa, joten siltä kannalta katsottuna opetus kahdella kielellä on yhtä tärkeä kuin muiden vieraiden kulttuurien tai kielten opetus.

Useat yliopistot tarjoavat jossakin määrin opetusta kahdella kielellä, esimerkiksi Helsingin yliopistolla on koulutusta sekä suomen että ruotsin kielellä, ja juridinen tiedekunta on kaksikielinen sekä Vaasassa että Helsingissä (HY 2015). Helsingin yliopiston oikeustieteellinen koulutus järjestetään molemmilla kotimaisilla kielillä, ja osa oikeusnotaarikoulutuksen kursseista on kaksikielisiä tai suoritetaan jopa toisella kotimaisella kielellä (Bergström 2012: 40). Helsingin yliopisto on Suomen ainut kaksikielinen yliopisto (Yliopistolaki 2009, 11 §), ja jos opetus toimii yliopisto-opetuksessa kahdella kielellä, miksi peruskouluissa ja lukioissa ei tarjottaisi tällaista mahdollisuutta? Opetus kahdella kielellä tarkoittaa sitä, että oppilaat tai opiskelijat saavat opetusta myös toisella kotimaisella kielellä.

Syksyllä 2014 Helsingin yliopisto järjesti lukiolaisille juridiikan kurssin, *Näkökulmia oikeuteen*, jota opetettiin molemmilla kotimaisilla kielillä. Kurssin tarkoituksena oli

